

СУТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ІНТЕРАКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З УЧНЯМИ

У статті автор розкриває зміст технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до організації інтерактивної взаємодії з учнями, яка уключає: мотиваційно-орієнтаційний, змістово-процесуальний та контрольньо-рефлексивний етапи.

Ключові слова: технологія, інтерактивна взаємодія, мотивація, знання, уміння, рефлексія.

В статье автор рассматривает содержание технологии подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей к организации интерактивного взаимодействия с учениками, которая включает: мотивационно-ориентационный, содержательно-процессуальный и контрольньо-рефлексивный этапы.

Ключевые слова: технология, интерактивное взаимодействие, мотивация, знания, умения, рефлексия.

The author examines the plot of the technology of future humanities teachers' training to interaction with pupils which has motivation and orientation, substantial and procedure and analytical and reflexive stages.

Keywords: technology, interaction, motivation, knowledge, skills, reflection.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми технологізації освіти пояснюється стрімким розповсюдженням різних інновацій, у тому числі нових педагогічних технологій, з одного боку, та недостатнім оволодінням ними педагогів, з іншого. Використання у педагогічній діяльності різних освітніх технологій дозволяє викладачам підвищити мотивацію студентів, професійно-практичну спрямованість занять, що сприяє підвищенню результатів у професійно-педагогічній діяльності.

У вітчизняній і зарубіжній психолого-педагогічній літературі широко висвітлені питання реалізації педагогічних технологій, велика увага приділяється дослідженням їхньої структури, класифікації, професійно

важливим якостям особистості викладача (В. Андрущенко, В. Беспалько, І.Бех, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, В. Євдокимов, І. Зязюн, О. Коваленко, В. Кремень, М. Лазарев, О. Мороз, А. Нісімчук, О. Падалка, О. Прокопенко, Г. Селевко, І. Смолюк, В. Фоменко, О. Шпак та інші).

Суть сучасного розуміння технології навчання полягає у визначенні найбільш раціональних способів досягнення поставлених навчальних цілей. Будь-яка сучасна педагогічна технологія є синтезом досягнень педагогічної науки та практики, поєднанням традиційних елементів минулого досвіду та того, що породжується гуманізацією та демократизацією суспільства. За визначенням ЮНЕСКО - це, у загальному розумінні, системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти.

Сьогодні відчувається потреба в такій людській взаємодії, яка ґрунтується на принципах діалогічного спілкування, співробітництва і співтворчості. Саме інтерактивна взаємодія сприяє процесу особистісного росту студентів, процесу взаємодії особистостей, де кожен має право висловити свою точку зору, відстоювати свою позицію, грати свою роль. Інтерактивна взаємодія вчить студентів критично мислити, вирішувати складні проблеми шляхом аналізу обставин та інформації, приймати продумані рішення та дискутувати, що і є основою ефективного освітнього процесу.

Мета статті - розкрити зміст технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до організації інтерактивної взаємодії.

Технологія підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей складається з трьох етапів: мотиваційно-орієнтаційного, змістово-процесуального, контрольного-рефлексивного. Розглянемо їх детальніше.

Мотиваційно-орієнтаційний етап є не лише найважливішим етапом підготовки, а й основою для реалізації інших етапів. Ефективна підготовка до

організації інтерактивної взаємодії можлива лише за умови, що майбутній вчитель розуміє мотиви взаємодії.

Психологічний словник визначає мотив як спонукання до діяльності, пов'язане з задоволенням потреб суб'єктів, розуміюча причина, якого знаходиться в основі вибору дій та вчинків особистості [3, с.189]. Оскільки інтерактивна взаємодія передбачає спілкування, то вважаємо доцільно розглянути думку О. Леонтьєва стосовно мотивації будь-якого соціального спілкування. Мотивація, на думку вченого, є ключовим психологічним фактором, який впливає на характер взаємодії між людьми. Людина вступає у спілкування тому, що у неї є до цього мотив, або, за О.Леонтьєвим, «мотор діяльності», а функція мотивів полягає у тому, що вони «оцінюють» життєве значення для суб'єктів обставин та їх дій, надають їм особистісний сенс [2, с.29].

Проблема мотиваційної готовності є однією з найголовніших у підготовці майбутнього вчителя до інтерактивної взаємодії з учнями тому, що забезпечує гармонійне здійснення діяльності та саморозкриття особистості педагога. На мотиваційно-орієнтаційному етапі підготовки формується інтерес, потреби та позитивне ставлення до проблеми створення інтерактивної взаємодії, яка носить дієвий характер, актуалізує пізнавальні й соціальні потреби учнів, активізує їх мислення, спонукає до висловлення й узгодження їх поглядів та думок.

На нашу думку, саме мотиваційна готовність зумовлює успішність підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей до інтерактивної взаємодії з учнями. Важливою умовою формування мотивів спілкування та взаємодії є організація навчання на основі залучення студентів у вирішення важливих, реалістичних, особистісних завдань, які можна досягнути. Треба також враховувати контекст майбутньої професійної діяльності студента, його життєвий досвід, інтереси, духовні потреби намагаються створити сприятливі психологічні умови на занятті та використовувати колективні форми праці.

Перейдемо до змістово-процесуального етапу технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до інтерактивної взаємодії, який передбачає формування системи знань, умінь та навичок студентів.

Знання - відображення у свідомості індивіда образів предметів і явищ об'єктивної дійсності, їх властивостей, відносин між ними й закономірностей розвитку в процесі засвоєння суспільного досвіду пізнання [1, с.326].

Зміст підготовки майбутнього вчителя до інтерактивної взаємодії у процесі навчання передбачає оволодіння знаннями про:

- мету та результати інтерактивної взаємодії;
- принципи та педагогічні умови її здійснення;
- функції інтерактивної взаємодії вчителя та учнів у процесі навчання;
- методи організації інтерактивної взаємодії;
- специфіку взаємодії вчителя та учнів у процесі навчання гуманітарних спеціальностей.

Ефективність підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей до інтерактивної взаємодії з учнями у процесі навчання залежить не лише від рівня знань, але й від сформованості вмінь та навичок інтерактивної взаємодії, які забезпечують майбутньому вчителю пристосування до освітнього середовища. У «Енциклопедії освіти» вказано, що «уміння - можливість ефективно виконувати дії у відповідності з цілями і умовами, в яких доводиться діяти... Надбані людиною уміння не тільки визначають якість її діяльності та збагачують її досвід, але й можуть стати свідомим рівнем загального розумового розвитку людини» [1, с.940].

Під час підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей важливого значення набуває формування умінь інтерактивної взаємодії. При цьому важливо те, щоб майбутній вчитель розумів, якими саме основними вміннями інтерактивної взаємодії він повинен оволодіти, та у якій мірі вони у нього розвинуті. Аналіз науково - педагогічної літератури дозволяє дійти висновку про те, що у педагогіці відсутня єдина точка зору щодо класифікації інтерактивних умінь вчителя. Враховуючи специфіку основних

компонентів структури інтерактивної діяльності, класифікуємо уміння таким чином:

- мотиваційні: уміння стимулювати позитивну мотивацію пізнавальної діяльності, мотивувати необхідність інтерактивної взаємодії у навчальному процесі, викликати й закріплювати інтерес до інтерактивної взаємодії, бажання відстоювати власну позицію у взаємодії;

- комунікативні: уміння контактувати з людьми, бути гнучким у спілкуванні, слухати, доступно, виразно й переконливо викладати власний погляд;

- організаторські: уміння організовувати інтерактивну взаємодію, керувати нею, координувати дії та висловлювання її учасників, мобілізувати увагу співрозмовника, попереджувати конфліктні ситуації;

- гностичні: уміння моделювати інтерактивну взаємодію, структурувати навчальну інформацію, узагальнювати й критично оцінювати факти, активізувати прийоми логічного мислення, адаптувати інформацію до можливостей аудиторії тощо;

- креативні: уміння генерувати ідеї, у звичайному бачити незвичайне, передбачати результат взаємодії та характер зворотної реакції на свої вимоги, оригінально інтерпретувати зміст навчального матеріалу;

- емоційні: уміння емоційно впливати на співрозмовника, визначати та адекватно моделювати психологічний стан співрозмовника за зовнішніми ознаками, створювати творчий мікроклімат на занятті;

- оцінні: уміння робити висновки, підводити підсумки взаємодії, аналізувати результат спільної бесіди, оцінювати власні пізнавальні можливості в інтерактивній взаємодії.

На контрольно-рефлексивному етапі технології важливу роль займає саме рефлексія - розуміння свого «я» та «я» іншого у взаємодії. Важливою особливістю рефлексії є те, що думки та ідеї учасників неможливо оцінювати як правильні або неправильні, однак для ефективного зворотного зв'язку необхідно превентивно визначити певні стандарти, за якими думки будуть

сприйматися як вірні або невірні. Рефлексія припускає обговорення не в контексті критики, а у іншому режимі, а саме зауваження з приводу почутого, або варіант «Я відчуваю». Саме коректність обговорення результатів дозволяє запобігти емоційним випадкам з боку аудиторії та відторгнення рефлексії.

Показником рефлексивного компонента в структурі готовності до інтерактивної взаємодії є сформованість рефлексивної позиції (як педагог оцінює себе - суб'єкта інтерактивної діяльності).

У процесі підготовки майбутнього вчителя до інтерактивної взаємодії з учнями важливу роль відіграє формування міжособистісної або комунікативної рефлексії, оскільки вона є найважливішим механізмом, що допомагає проникнути у внутрішній стан, наміри, мотиви, думки та ціннісні орієнтації іншої людини. Міжособистісна рефлексія спрямована на самоорганізацію своєї діяльності через розуміння людиною особистості та діяльності партнера по спільній діяльності [4, с.163]. Від точності вираховування особливостей внутрішнього світу партнера по спілкуванню залежить успіх взаєморозуміння. Комунікативна рефлексія виступає гарантом позитивних міжособистісних контактів, визначає такі особистісні якості як проникливість, чуйність, терпимість, безоцінне прийняття та розуміння іншої людини (Л. Петровська).

Висновок. Отже, в процесі підготовки майбутнього вчителя гуманітарних спеціальностей до інтерактивної взаємодії використовуємо технологію, яка складається з таких етапів: мотиваційно-орієнтаційного, змістово-процесуального, контрольно-рефлексивного. Слід, також, зазначити, що цей поділ на етапи підготовки є умовним, оскільки вони доповнюють один одного.

Література:

1. Енциклопедія освіти / голови. ред. В.Г. Кремень. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
2. Леонтьев А.А. Психология общения / А.А Леонтьев. - Тарту: Тартус. гос.

ун-т, 1974. - 219 с.

3. Психологический словарь / [Давыдова В.В., Запорожец А.В., Ломов Б.Ф. и др.]; под. ред. В.В.Давыдова. - Науч.-исслед.ин-т общей и педагогической психологи Акад. пед. наук СССР. - М. : Педагогика, 1983. - 448 с.
4. Семенов И.Н. Психология рефлексии в организации творческого процесса мышления: дис. ... доктора психол. наук: 19.00.01 / Семенов Игорь Никитович. - М., 1993 - 524 с.